

Förtroende för medier:
Vinnare och förlorare under pandemin

Ulrika Andersson

SOM-undersökningen om coronaviruset 2021

Innehåll

Introduktion	1
Förtroende för medier – vinnare och förlorare under pandemin.....	2
Stabilt förtroende för medier som samhällsinstitutioner	2
Lokala morgontidningar tappar stort i förtroende	4
Referenser	7
SOM-undersökningen om coronaviruset 2021	8
Svarsfrekvens och representativitet	8
Procentskattningar och felmarginaler	9

Introduktion

I mars 2020 stod det klart att världen drabbats av en ny pandemi orsakad av det som i folkmun kallas coronaviruset. Sjukdomen som orsakas av viruset – covid-19 – har spridit stor oro och osäkerhet i samhället. Pandemin har fått omfattande konsekvenser för såväl människors hälsa som för världsekonomin och många menar att den också kan komma att få stora konsekvenser för demokrati, utveckling, välbefinnande och frihet.

För att dokumentera det unika skeende som Sverige befinner sig genomförde SOM-institutet under våren 2020 en stor tvärsnittsstudie med innehåll som belyser coronapandemin utifrån olika aspekter. Under våren 2021 genomförde SOM-institutet en uppföljande studie där mycket av innehållet var det samma som för den första SOM-undersökningen om coronaviruset 2020. I fokus står människors uppfattningar om viruspandemin och de vidtagna åtgärderna, förtroende för myndigheter, politiker och centrala aktörer, deras informationsinhämtning och deras syn på framtiden inom olika områden inklusive ekonomi, konsumtion och hälsa. Undersökningen genomfördes under april-juni 2021.

Den här rapporten innehåller analyser av några av de centrala frågor som undersökningen omfattat. Rapporten är en del av SOM-institutets tematiska rapportserie med fokus på coronapandemin. I rapporten bidrar docent Ulrika Andersson, forskare och biträdande föreståndare vid SOM-institutet, med analyser av vilket förtroende människor har för olika medier i samband med pandemin.

Samtliga rapporter i denna serie finns publicerade på www.gu.se/som/corona

Förtroende för medier – vinnare och förlorare under pandemin

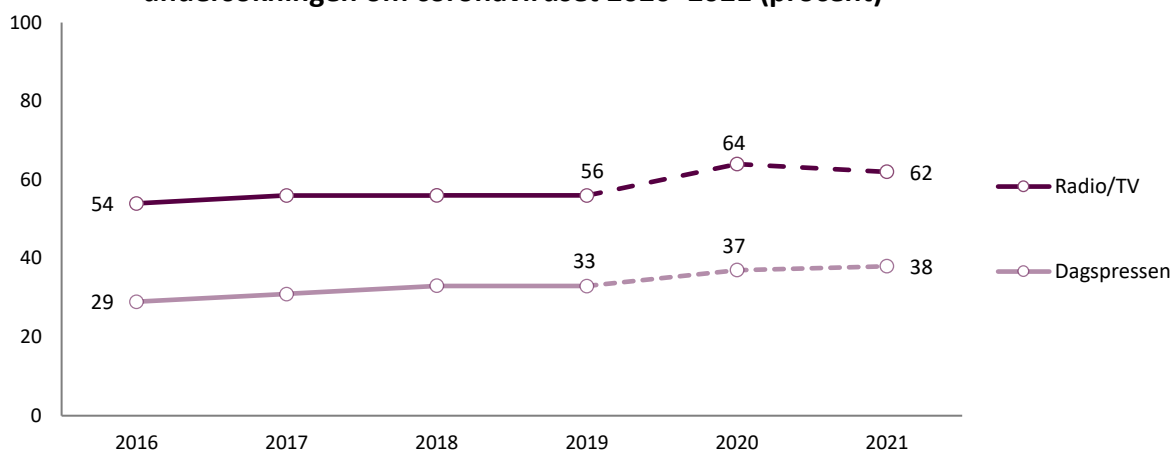
Ulrika Andersson

Svenska medier har spelat en viktig roll under pandemin genom att förmedla nyheter och information om coronaviruset och genom att granska myndigheter, ansvariga politiker och andra centrala aktörer. Direktsända pressträffar och live-rapportering har varit viktiga inslag i bevakningen av pandemin. Medierna har onekligen fyllt en viktig funktion i samband med krisen. Men för att budskapet ska gå fram krävs att människor är intresserade av att ta del av nyheterna. Likaså att de känner förtroende för medierna. Frågan är i vilken utsträckning pandemin har påverkat den svenska allmänhetens medieförtroende?

Stabilt förtroende för medier som samhällsinstitutioner

Före pandemin låg svenska folkets förtroende för radio, tv och dagspressen på stabila nivåer med få skillnader mellan enskilda år. Hösten 2019 hade drygt hälften av befolkningen stort förtroende för radio och tv medan ungefär var tredje person hade stort förtroende dagspressen (figur 1). Under pandemins inledande skede, våren 2020, kunde noteras en viss uppgång i det generella förtroendet för medier. Andelen med förtroende för radio och tv ökade till 64 procent för radio/tv och för dagspressen till 37 procent. Det stärkta förtroendet har fortsatt hålla i sig och drygt ett år in i pandemin uppger 62 procent att de har stort förtroende för radio/tv och 38 procent att de har stort förtroende för dagspressen.

Figur 1 Förtroende för radio/tv och dagspressen 2016–2019 och i SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021 (procent)

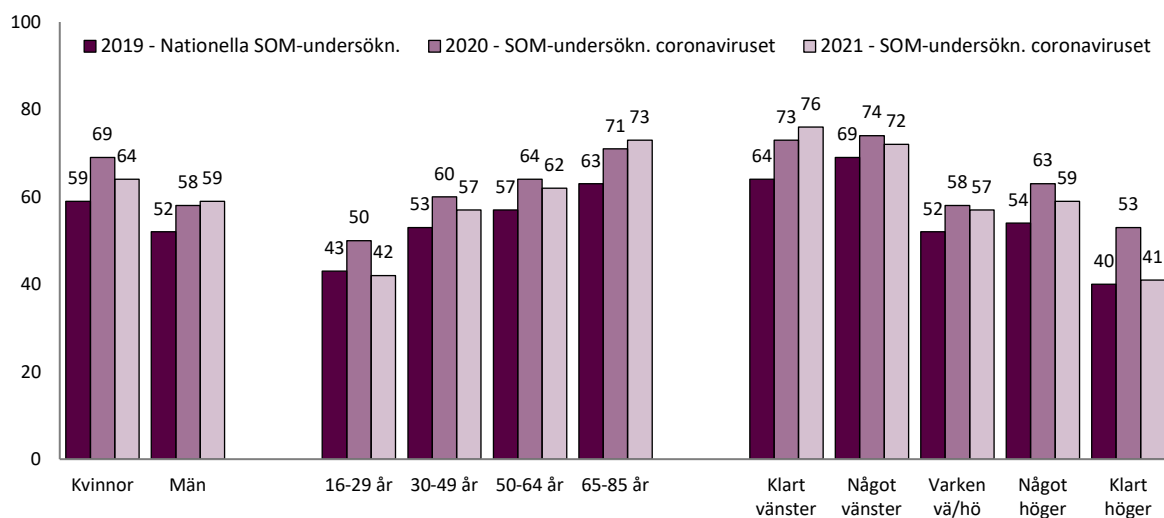
Kommentar: Frågan lyder 'Hur stort förtroende har du för det sätt som följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?'. Svarsalternativen är 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Ganska litet förtroende' samt 'Mycket litet förtroende'. Figuren visar andel mycket respektive/stort förtroende. Antal svarande var 3 153 år 2019, 2 406 år 2020 och 1 708 år 2021.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016–2019 samt SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021.

Den allmänna uppgången i förtroendet för radio och tv under pandemins inledande fas var tydlig i flera olika samhällsgrupper; oavsett kön, ålder och placering på den politiska vänster-högerskalan, framträdde ett mönster där förtroendet ökade mellan hösten 2019 och våren 2020. Den största förändringen fanns då bland kvinnor, där förtroendet ökade från 59 till 69 procent, och bland personer på högerkanten, där förtroendet ökade från 40 till 53 procent (figur 2). Även för den svenska dagspressen stärktes förtroendet i flera grupper. Exempelvis ökade andelen förtroendefulla bland äldre från 33 till 41 procent och bland personer klart till höger från 23 till 34 procent (figur 3).

Om mönstret i förtroendeförändringen mellan hösten 2019 och våren 2020 kan beskrivas som relativt entydigt, är utfallet mer varierat när 2021 års SOM-undersökning om coronaviruset inkluderas i analysen. Det gäller framför allt vid jämförelser mellan förtroendenivåerna hösten 2019 och våren 2021. Fortfarande är andelen med stort förtroende för radio och tv högre våren 2021 jämfört med hösten 2019 bland kvinnor, män, 30–85-åringar samt bland personer som placerade sig till vänster, varken till vänster eller höger respektive något till höger på den politiska skalan (figur 3). I flera av dessa grupper är dock 2021 års förtroendenivåer något lägre jämfört med bedömningarna våren 2020. Förtroendebedömningarna är således fortfarande högre än före pandemin, men samtidigt inte fullt lika höga som när pandemin bröt ut. Två grupper utmärker sig dock. Det gäller gruppen unga under 30 år och personer som definierar sig som klart höger, där förtroendet för radio och tv gått tillbaka till samma nivå som hösten 2019.

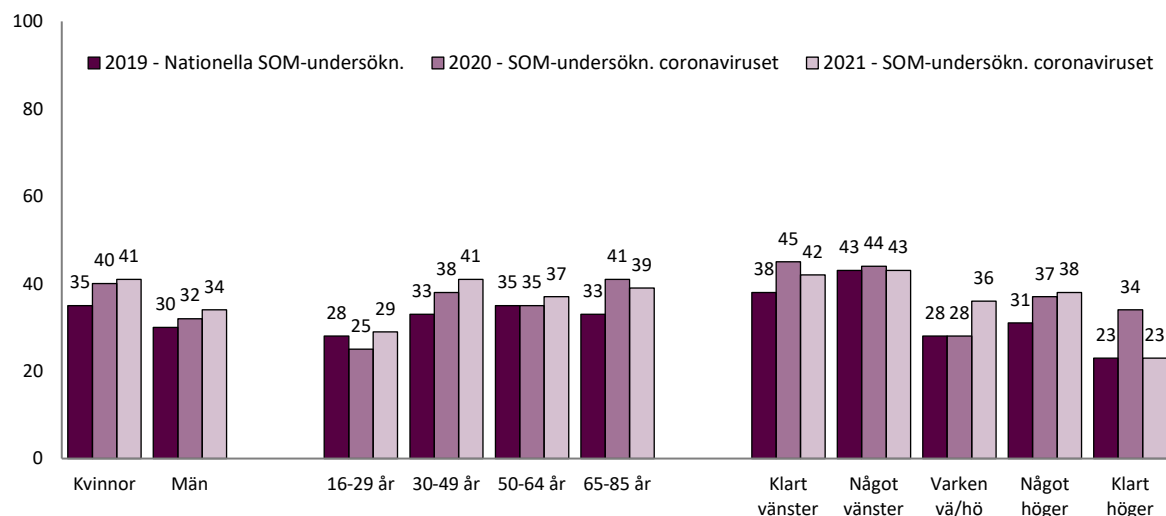
Figur 2 Förtroende för radio och tv efter kön, ålder och vänster-högerideologi 2019 och i SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021 (procent)

Kommentar: För frågans lydelse, se figur 1. Figuren redogör för andelen som svarat mycket/ganska stort förtroende. Minsta antal svar var 331 år 2019 (klart till vänster), 216 år 2020 (klart till höger) och 132 år 2021 (klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019 samt SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021.

Figur 3 Förtroende för dagspressen efter kön, ålder och vänster-högerideologi 2019 och i SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021 (procent)

Kommentar: För frågans lydelse, se figur 1. Figuren redogör för andelen som svarat mycket/ganska stort förtroende. Minsta antal svar var 331 år 2019 (klart till vänster), 216 år 2020 (klart till höger) och 132 år 2021 (klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019 samt SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021.

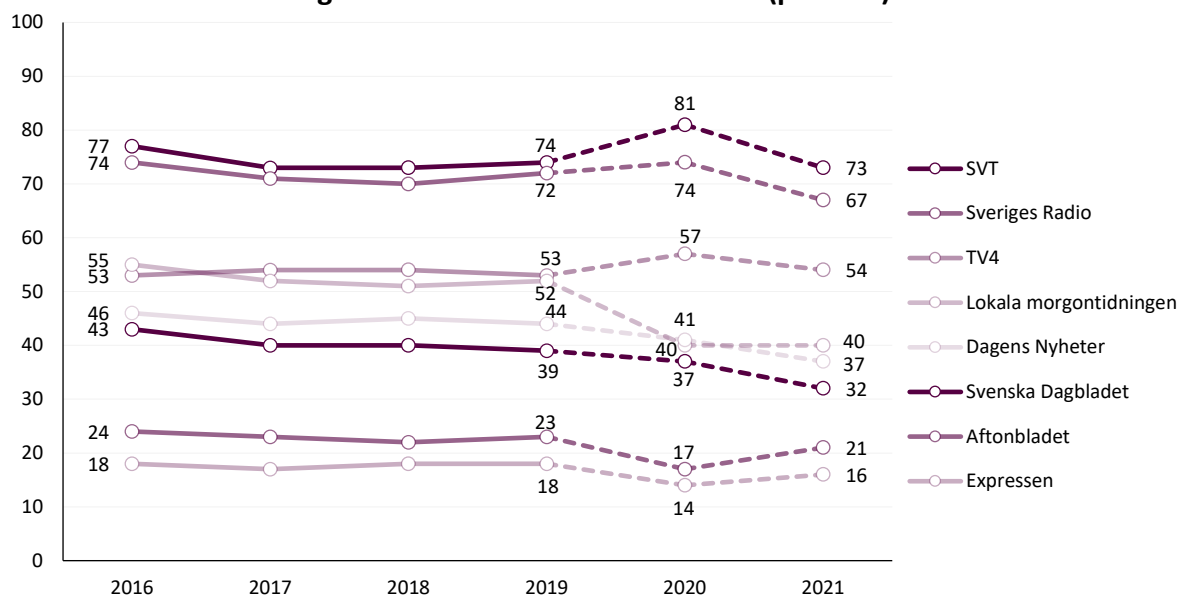
När samma jämförelse görs för dagspressen, framträder också ett något varierande mönster. Bland kvinnor, män, 30–64-åringar och personer som definierar sig något till höger alternativt varken definierar sig som vänster eller höger, når förtroendebedömningarna sina högsta nivåer under våren 2021. I några få grupper är förtroendet högre 2021 jämfört med hösten 2019, men samtidigt lägre än våren 2020. En grupp utmärker sig genom att ha återgått till samma förtroendenivå som 2019, nämligen personer som placerar sig klart till höger i politiken (figur 3). Av den kraftiga ökningen av andelen förtroendefulla våren 2020 återstår ett år senare ingenting alls. Beaktat att personer som placerar sig till vänster har ökat, alternativt bibehållit, sitt förtroende för dagspressen, har differensen mellan personer på vänster- respektive högerkanten blivit något större. Den politisering av medieförtroendet som vuxit fram under 2010-talet (se t ex Andersson, 2019; Andersson & Weibull, 2018) förefaller således ha stärkts ytterligare i takt med att pandemin fortskridit.

Lokala morgontidningar tappar stort i förtroende

När det gäller förtroendet för enskilda medier följer allmänhetens bedömningar ungefär samma mönster som i tidigare undersökningar, där public servicemedierna Sveriges Television (SVT) och Sveriges Radio ligger i topp, TV4 och morgontidningarna befinner sig på en mellannivå och kvällspressen hamnar i botten (figur 4). Men även om grupperingarna är desamma, har det under pandemin skett förhållandevis stora förändringar i människors förtroende för vissa medier. Det gäller framför allt för svenska morgontidningar, där förtroendenivåerna har minskat successivt sedan hösten 2019. Störst är förändringen för de lokala morgontidningarna, där andelen med förtroende har gått från 52 procent 2019 till 40 procent våren 2021. Även Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet har sett en gradvis nedgång

i förtroendebedömningarna, om än inte fullt lika omfattande som för de lokala tidningarna. För kvällspressen skedde en nedgång i förtroendet under våren 2020, men detta har dock återhämtat sig våren 2021. Förtroendet för Sveriges Radio har också minskat något under pandemin, från 72 procent hösten 2019 till 67 procent våren 2021. SVT och TV4 ligger – efter en uppgång under pandemins första fas – kvar på ungefär samma nivå som före pandemin.

Figur 4 Förtroende för innehållet i olika medier 2016–2019 och i SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Vilket förtroende har du för innehållet i följande medier och internetjänster?' Svartalternativen är 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Ganska litet förtroende' samt 'Mycket litet förtroende'. Figuren redogör för andelen som svarat mycket/ganska stort förtroende. Antal svar var 1 591 år 2019, 2 431 år 2020 och 1 712 år 2021.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016–2019 samt SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021.

Precis som förtroendet för SVT ökade i alla grupper under våren 2020, har det i de flesta fall gått tillbaka till "normala" nivåer ett år senare (tabell 1). Två undantag finns dock och dessa är kopplade till unga respektive personer som definierar sig som klart till höger, där andelen förtroendefulla är klart lägre våren 2021 jämfört med hösten 2019. Bland unga har andelen med stort förtroende minskat från 70 till 61 procentenheter medan andelen bland personer klart till höger har gått från 60 till 49 procent. Dessa båda grupper utmärker sig också, tillsammans med kvinnor, storstadsbor och personer som varken definierar sig som vänster eller höger, genom ett minskat förtroende för Sveriges Radio.

Tabell 1 Förtroende för mediernas innehåll i olika grupper 2019 och i SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021 (procent)

	Sveriges Television			Sveriges Radio			TV4			Den lokala morgontidningen		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Kvinnor	76	85	76	76	77	67	58	64	60	55	43	42
Män	71	76	70	68	70	66	48	49	47	48	36	36
16–29 år	70	72	61	65	66	53	52	51	46	47	32	27
30–49 år	74	81	73	73	75	69	55	56	51	48	36	33
50–64 år	71	81	72	69	73	66	52	57	53	47	36	37
65–85 år	76	85	78	77	77	70	53	60	59	61	51	51
Landsbygd	70	83	70	70	78	69	55	60	54	61	46	48
Mindre tätort	74	76	70	72	70	66	53	55	53	55	40	45
Stad/större tätort	73	81	74	70	73	65	53	58	54	53	42	41
Storstad	81	85	76	82	79	70	52	54	53	39	31	26
Klart vä.	84	92	89	83	87	83	49	46	50	54	40	40
Något vä.	87	92	85	84	84	76	56	53	61	55	47	46
Varken vä./hö.	67	74	64	67	65	57	51	56	48	51	36	38
Något hö.	76	82	73	72	78	69	58	61	57	53	41	40
Klart hö.	60	64	49	57	54	47	51	54	42	46	34	24

	Dagens Nyheter			Svenska Dagbladet			Aftonbladet			Expressen		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Kvinnor	50	44	41	44	40	34	25	19	21	19	15	15
Män	37	36	34	34	33	31	21	15	21	17	13	16
16–29 år	52	48	38	37	42	35	32	26	26	24	22	19
30–49 år	55	54	52	48	49	45	22	17	21	18	14	17
50–64 år	41	39	37	36	36	32	23	17	24	18	15	18
65–85 år	32	28	25	29	24	20	20	13	16	15	11	12
Landsbygd	30	33	28	26	31	21	20	16	19	18	14	13
Mindre tätort	38	32	26	32	27	22	26	17	21	24	15	14
Stad/större tätort	43	41	39	39	37	33	24	17	21	17	14	17
Storstad	62	56	53	48	51	49	19	15	21	15	12	14
Klart vä.	56	55	50	44	38	37	30	19	32	20	11	15
Något vä.	53	47	41	41	31	30	28	21	25	18	16	16
Varken vä./hö.	36	32	31	31	28	26	21	16	20	18	14	16
Något hö.	46	43	42	45	43	41	22	14	18	17	12	18
Klart hö.	38	34	22	42	38	30	16	17	12	18	18	11

Kommentar: För frågans lydelse, se figur 4. Tabellen redogör för andelen som svarat mycket/ganska stort förtroende. Minsta antal svarande var 177 år 2019 (klart till vänster), 216 år 2020 (klart till höger) och 132 år 2021 (klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019 samt SOM-undersökningen om coronaviruset 2020–2021.

I de fall förtroendet för Dagens Nyheter har minskat under pandemin, är det framför allt kvinnor, unga, storstadsbor och personer på högerkanten som utmärker sig genom störst differenser (tabell 1). För Svenska Dagbladet är utfallet något mer splittrat, då äldre, boende i mindre tätort och personer som står något till vänster, tillsammans med kvinnor och personer klart till höger, står för den största förändringen. När det gäller förtroendet för de lokala morgontidningarna präglas samtliga grupper av en klar nedgång i förtroendet mellan 2019 och 2021. Bland unga är minskningen 20 procentenheter, medan det bland personer klart till höger handlar 22 procentenheters minskning. För övriga grupper handlar det om en minskning på mellan 9–14 procentenheter. Varför just lokala morgontidningar förefaller vara de stora förlorarna i kampen om allmänhetens förtroende, är inte helt givet. Möjligen kan det vara kopplat till att allt mer av tidningarnas artiklar och inslag ligger bakom betalvägg, vilket kan bidra till en mer negativ bild av tidningarna som i sin tur påverkar förtroendet.

Referenser

- Andersson, U. (2019). Högt förtroende för nyhetsmedier – men under ytan råder stormvarning. I Ulrika Andersson, Björn Rönnerstrand, Patrik Öhberg & Annika Bergström (red) *Storm och stiltje*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Andersson, U. & Weibull, L. (2018). Polariserat medieförtroende. I Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elina Lindgren & Maria Oskarson (red) *Sprickor i fasaden*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

SOM-undersökningen om coronaviruset 2021

SOM-institutet vid Göteborgs universitet genomför varje år sedan 1986 de nationella SOM-undersökningarna. Syftet med undersökningarna är att kartlägga svensk opinion och belysa hur svenska folkets vanor och attityder förändras över tid. SOM-institutet är en centrubildning vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) och är sedan 2017 även inrättat som en fakultetsgemensam forskningsinfrastruktur vid samhällsvetenskapliga fakulteten, Göteborgs universitet. SOM-institutets undersökningar genomförs i samverkan med forskare från olika discipliner, främst inom samhällsvetenskap.

I samband med utbrottet av den omfattande coronapandemin genomförde SOM-institutet en specialundersökning – SOM-undersökningen om coronaviruset 2020. Under våren 2021 skickades en uppföljande specialundersökning ut med syftet att delvis replikera den första studien men också för att komplettera innehållet utefter hur pandemin och samhällets förutsättningar har förändrats. Undersökningen skickades ut till ett systematiskt sannolikhetsurval av den svenska befolkningen. Urvalsramen innefattade alla svenska och utländska medborgare med sin primära adress i Sverige och som är mellan 16 och 85 år. Det totala urvalet bestod av 4 000 personer och samtliga fick första utskick med svars möjlighet skickat till sig den 22 mars 2021. Under fältperioden genomfördes en serie påminnelser via post och SMS. Fältarbetet avslutades 31 maj 2021. Formuläret innehöll 12 sidor med frågor.

SOM-undersökningen om coronaviruset genomfördes med både pappers- och webbenkäter i samarbete med *Institutet för Kvalitetsindikatorer (Indikator)*. Indikator svarade för utskick av pappersformulär och påminnelser, datauppläggning samt administration av webbenkät och sms-påminnelser. Papperssvaren lästes av optiskt med hjälp av en scanner. SOM-institutet har stått för framtagning av frågeformulär och annat informationsmaterial samt kodning av öppna svar och iordningställande av den slutgiltiga datamängden inklusive variabler för öppna frågor och särskilt byggda variabler.¹

Svarsfrekvens och representativitet

Av det ursprungliga urvalet på totalt 4 000 personer var det 1 817 personer som besvarade och skickade in formuläret vilket motsvarar en nettosvarsfrekvens på 47 procent.² Ungefär tre fjärdedelar av svaren kom in via webben. Det är mer än en fördubbling av andel webbsvar jämfört med SOM-undersökningen om coronaviruset 2020. Enligt utvärderingar så har dock inte svars kvaliteten påverkats av den ökade andelen webbsvar. Vilka som svarar och vilka som

¹ Ansvariga forskare för undersökningen har varit Ulrika Andersson och Anders Carlander. Undersökningsledare har varit Klara Wärnlöf Bové, tillsammans med biträdande undersökningsledare Elisabeth Falk, Frida Sandelin och Marcus Weissenbilder.

² I nettosvarsfrekvensen har det så kallade naturliga bortfallet definierats bort, se vidare tabell i.

inte svarar på en frågeundersökning har betydelse för tolkningen av undersökningens resultat. Analyser visar att den demografiska representativiteten i svarsgruppen är relativt god. Representativiteten avseende främst kön, men även ålder samt födelseland är däremot något skev. Män, yngre personer samt människor födda i utomeuropeiska länder tillhör de grupper som är sämre representerade bland de svarande. Jämfört med SOM-undersökningen om coronaviruset 2020 är dock skevheterna mycket lika.³

Tabell i. Svarsfrekvens och bortfall i SOM-undersökningen om coronaviruset 2021

Bruttourval	4 000
Naturligt bortfall	93
Nettourval	3 917
Antal svarande	1 817
Svarsandel (netto)	47%

Kommentar: Med naturligt bortfall avses adress okänd, avflyttad; bortrest under fältperioden; bosatt/studerar/arbetar utomlands; ej svensktalande; sjuk, institutionell vård; fysiskt eller mentalt oförmögen att svara, ej kommunicerbar; avliden.

Procentskattningar och felmarginaler

SOM-undersökningarna bygger på ett slumpmässigt urval av den svenska befolkningen 16–85 år. Resultat från sådana urvalsundersökningar är alltid förknippade med en osäkerhet som kan uttryckas i form av en felmarginal. Med hjälp av en felmarginal går det att beräkna ett konfidensintervall kring till exempel en procentskattning. Vi kan förvänta oss att procenttalet för hela populationen befinner sig inom konfidensintervallet i 95 fall av 100 i en tänkt situation med många upprepade mätningar. Att vara medveten om felmarginalen gör att vi lättare undviker att dra slutsatser om förändringar eller gruppskillnader som enbart beror på slumpen. Tabellen nedan ger några exempel på hur stor felmarginalen är vid olika gruppstorlekar och procentskattningar.

Tabell ii Lathund för procentskattningar vid olika gruppstorlekar (felmarginaler och procentenheter)

Skattning	100	200	400	800	1 000	2 000
50 procent	±9,8	±6,9	±4,9	±3,5	±3,1	±2,2
30 procent	±9,0	±6,4	±4,5	±3,2	±2,8	±2,0
10 procent	±5,9	±4,2	±2,9	±2,1	±1,9	±1,3
6 procent	±4,7	±3,3	±2,3	±1,6	±1,5	±1,0
2 procent	±2,7	±1,9	±1,4	±1,0	±0,9	±0,6

³ För en mer detaljerad redovisning, se metodrapporten om SOM-undersökningen om coronaviruset 2021 på www.gu.se/som/corona.

Avrapportering av resultat från den extrainsatta SOM-undersökningen om coronaviruset som genomfördes under april, maj och juni 2021. SOM-institutet vid Göteborgs universitet har genomfört årligen återkommande samhälls- och opinionsundersökningar sedan 1986.

SOM-institutet | Seminariegatan 1B | Box 710, 405 30 Göteborg
031 786 3300 | info@som.gu.se | www.gu.se/som-institutet

